

ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано теоретичні і практичні питання відбору змісту здоров'язбережувальної підготовки студентів природничих факультетів, досвід реалізації у Таврійському національному університеті імені В. І. Вернадського.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні вчителі природничих дисциплін, здоров'язбережувальна діяльність, здоров'язбережувальні технології.

Загальнодержавна програма “Здоров'я–2020: український вимір” є спрямованою на вирішення низки актуальних питань щодо збереження здоров'я населення, насамперед, профілактику неінфекційних захворювань та формування усвідомленого та відповідального ставлення населення до власного здоров'я та особистої безпеки населення України, скорочення нерівності, проведення заходів, спрямованих на зниження основного тягаря хвороб, посилення потенціалу системи охорони здоров'я; формування міждисциплінарного підходу для підвищення ефективності заходів з їх профілактики та формування здорового способу життя [6]. У розв'язанні наведених завдань важливе значення має здоров'язбережувальна діяльність освітнього закладу, яка цілеспрямовано впливає на благополуччя, розвиток відповідального ставлення молоді до власного здоров'я і безпеки (Г. Л. Апанасенко, Ю. Д. Бойчук, Е. Н. Вайнер, М. С. Гончаренко, В. П. Горашук, М. В. Гриньова, Г. К. Зайцев, В. В. Колбанов, Л. П. Сущенко, Л. Г. Татарнікова). Центром такої діяльності може бути саме вчитель природничих дисциплін, який за відповідної підготовки має стати організатором і науковим керівником діяльності щодо збереження, зміцнення та формування здоров'я учнів. Потреба сучасної школи в учителях природничих дисциплін із високим рівнем професійної підготовки, спроможних організувати здоров'язбережувальну діяльність в освітніх закладах, зумовлює актуальність досліджуваної проблеми щодо оновлення змісту підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до здоров'язбереження та використання здоров'язбережувальних технологій.

Мета статті – аналіз досвіду формування змісту здоров'язбережувальної підготовки студентів природничих факультетів.

Консолідація ресурсів школи в збереженні здоров'я учнів стимулює використання здоров'язбережувального потенціалу природничих дисциплін [5]. Професійна підготовка випускників природничих факультетів вищих навчальних закладів дає змогу забезпечити реалізацію технологій здоров'язбереження, проте в традиційних навчальних програмах домінують біологічні компоненти змісту, не висвітлюються уявлення про соціальні де-

термінанти здоров'я, психологічний та соціальний контекст феномена здоров'я, що звужує можливості здоров'язбережувальної діяльності[4].

Науковці як основну дисципліну підготовки майбутніх учителів до здоров'язбережувальної діяльності виокремлюють певні навчальні предмети. Так, на думку І. В. Ільїної, такою дисципліною у вищих навчальних закладах повинна бути "Валеологія" [7, с. 9]. В. П. Гоч із співавторами пропонує як основну навчальну дисципліну визнати предмет "Сучасні технології здоров'я" [2, с. 49], В. І. Довбиш і О. Є. Габелкова – "Фізичну культуру" [3, с. 124], В. І. Бобрицька – "Валеологію", "Основи безпеки життєдіяльності людини", "Вікову фізіологію і шкільну гігієну", "Біохімію", "Екологію", "Основи соціоекології" [1, с. 66]; П. Д. Плахтій і В. І. Шахненко – "Вікову фізіологію і валеологію", "Основи здоров'я" [8; 9] та ін. П. Д. Плахтій і В. І. Шахненко стверджують, що "у підготовці фахівців за напрямом 0401 "Природничі науки" зі спеціальності 6.040102 "Біологія" і за напрямом 0101 "Педагогічна освіта" із спеціальності 6.010100 "Педагогіка і методика середньої освіти. Біологія" важлива роль належить циклу медично-біологічних дисциплін, зокрема таким, як анатомія людини, фізіологія людини і тварин, валеологія, вікова фізіологія і валеологія" [8, с. 120]. На думку авторів, "глибокі знання матеріалу цих дисциплін для майбутніх фахівців освітянської ниви є необхідною передумовою формування особистих переконань щодо доцільності ведення здорового способу життя, вони необхідні їм і для пропагандистської діяльності як учителів здоров'я в навчальних закладах України" [8, с. 121].

У Таврійському національному університеті імені В. І. Вернадського з 2000 р. розроблено навчальні плани професійної підготовки майбутніх учителів біології і хімії, у яких виокремлено цикл дисциплін здоров'язбережувальної спрямованості. Розробка змісту здоров'язбережувального компонента навчальних планів базувалася: на ресурсному підході (максимально використали здоров'язбережувальний потенціал дисциплін, які спрямовані на підготовку учителів природничих дисциплін відповідно до Державного стандарту та традиційно викладаються на факультетах); на принципах синергетики (окремі дисципліни здоров'язбережувальної спрямованості розглядали як аттрактори нелінійної динамічної системи професійної соціалізації студентів) і випереджального навчання (орієнтація навчання на інтерактивні технології, сучасні засоби пошуку й самостійний аналіз інформації, критичне осмислення медіа-текстів; мінімізації навантаження студента; відповідність змісту, форм і методів навчання віковим особливостям студентів тощо). Принциповими у формуванні змістовного компонента здоров'язбережувальної підготовки було дотримання вимог компетентнісного та особисто орієнтованого підходів, забезпечення індивідуальної траєкторії навчання з урахуванням особистих потреб студентів.

За європейськими рекомендаціями виокремлено рівні професійної підготовки: Basic – курс базового рівня (дає вступ у предмет); Intermediate – курс проміжного рівня (служить для поглиблення базових знань); Advan-

sed – курс підвищеного рівня (служить для подальшого зміцнення професійних знань); Specialised – курс спеціального рівня (служить для формування знань і досвіду в конкретній галузі або в конкретній дисципліні) [10]. У професійній підготовці наших студентів до використання здоров'язбережувальних технологій базовому рівню відповідають навчальні дисципліни “Культура здоров'я” та “Безпека життєдіяльності”, які викладаються на першому курсі як пропедевтичні, для поглиблення базових знань на третьому курсі слугує дисципліна “Охорона здоров'я дітей і підлітків” (для студентів хімічних спеціальностей додатково – “Вікова фізіологія”), курсові підвищеного рівня відповідає інтегрована дисципліна “Валеологія”, а курсом спеціального рівня є навчальна дисципліна “Методика викладання основ здоров'я у загальноосвітньому навчальному закладі” (для студентів хімічних спеціальностей додатково – “Здоров'язбережувальні освітні технології”), які викладаються на п'ятому курсі.

Введення зазначених дисциплін у навчальний план підготовки пропонували таким чином, щоб зміст дисципліни виконував функції аттрактора в педагогічній системі, яка розвивається за принципами синергетики, а форми й методи викладання курсу відповідали віковим особливостям студентів та етапу професійної соціалізації.

У швидкозмінному світі професійна підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін до здоров'язбережувальної діяльності повинна бути спрямована на опанування головних напрямів здоров'язбереження в освітніх закладах на основі активних та інтерактивних методів навчання, на знання вікових та психофізіологічних особливостей учнів; на оволодіння методами педагогічного супроводу первинної профілактики соціально небезпечних хвороб відповідно до суспільних потреб регіону; розвиток навичок самоосвіти й самовдосконалення з питань використання здоров'я та безпеки.

У формуванні змісту дисциплін здоров'язбережувальної спрямованості ми врахували, що здоров'язбережувальна діяльність поєднує теоретичні та методологічні питання щодо навчання здоровому способу життя і забезпечення здоров'язбереження в системі освіти; організаційно-методичні засоби забезпечення здоров'язбережувального навчального процесу та практичний інструментарій освітнього процесу – систему вказівок, які повинні забезпечити ефективність і результативність навчання разом зі збереженням здоров'я учнів. Формування змісту здоров'язбережувальної підготовки виходило з принципу її оптимальності: критерієм при розробці змісту слугувала не кількість включених умінь, а їх інтегрованість і адекватність соціально і професійно зумовленим функціям майбутніх учителів природничих дисциплін. Завдяки цьому в змісті всіх дисциплін здоров'язбережувальної спрямованості структурно висвітлені методологічні, теоретичні, методичні й практичні питання щодо використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності. Але спрямованість змісту дисциплін, які забезпечують підготовку майбутніх учителів природничих дисциплін до використання здоров'язбережувальних технологій у

професійній діяльності, враховує вікові особливості студентів, потреби й етапи професійної соціалізації.

Наприклад, на першому курсі зміст дисциплін “Культура здоров’я” і “Безпека життєдіяльності” було спрямовано, насамперед, на забезпечення, зміцнення та формування особистісного здоров’я студента, формування його власної здоров’язбережувальної компетентності; на другому і третьому курсі зміст навчальних дисциплін “Охорона здоров’я дітей та підлітків” і “Вікова фізіологія” – на розв’язання питань здоров’язбереження на рівні мезосоціуму, зокрема, на формування здоров’язбережувального середовища та забезпечення здоров’язбережувальної взаємодії з учнями; на п’ятому курсі зміст дисциплін спрямовано на розв’язання питань здоров’язбереження на рівні макросоціуму, розвиток мотивації до здоров’язбережувальної діяльності в навчальному закладі, на вдосконалення технологічної складової підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін. Відбір змісту дисциплін орієнтовано на завдання формування вмій і навичок здоров’язбережувальної діяльності.

Навчальна дисципліна “Культура здоров’я” є першою частиною підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до професійної діяльності. Метою навчальної дисципліни “Культура здоров’я” є формування здоров’язбережувальної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін. Завдання навчальної дисципліни “Культура здоров’я” спрямовано на розв’язання проблем студентів у нових умовах навчання, насамперед, на оптимізацію процесу адаптації студентів першого курсу до навчання в університеті; обґрунтування необхідності ведення здорового способу життя протягом навчання в університеті та в майбутній професійній діяльності; актуалізацію набутих раніше знань про здоров’я людини й чинники, що впливають на збереження, зміцнення і формування здоров’я; створення у студентів свідомої мотивації до здорового способу життя шляхом накопичення певних теоретичних і практичних знань щодо здоров’я та здоров’язбереження; пропедевтичну підготовку до використання здоров’язбережувальних технологій у майбутній професійній діяльності; ознайомлення студентів із проблемами професійного здоров’я та його збереження в умовах професійної діяльності.

За підсумками вивчення навчальної дисципліни “Культура здоров’я” студент повинен *знати*: вимоги до студента та його поведінки в умовах навчання в університеті; принципи життєдіяльності людини на засадах здорового способу життя; чинники, що руйнують здоров’я, і заходи, необхідні для їх усунення; методи й засоби, що зберігають і зміцнюють здоров’я; профілактичні заходи щодо збереження власного репродуктивного та психічного здоров’я; особливості первинної профілактики порушень фізичного, психічного та соціального здоров’я, профілактики соціально небезпечних хвороб, небажаної вагітності та адиктивної поведінки.

За підсумками вивчення навчальної дисципліни “Культура здоров’я” студент повинен *уміти*: планувати власну життєдіяльність на заса-

дах здорового способу життя; формувати відносини з оточенням на принципах ефективної комунікації та толерантності; використовувати матеріали сучасних досліджень щодо зміцнення та збереження власного здоров'я; застосовувати рекомендації з окремих засобів прискореного відновлення розумової і фізичної працездатності людини.

Навчальна дисципліна “Безпека життєдіяльності” спрямована на формування особистої культури безпеки, адаптацію студентів до умов навчання в університеті, забезпечує педагогічний супровід первинної профілактики соціально небезпечних хвороб і аддиктивної поведінки, пропедевтику майбутньої педагогічної діяльності стосовно використання здоров'язберезувальних технологій.

Метою навчальної дисципліни “Безпека життєдіяльності” є формування у студентів відповідальності за особисту та колективну безпеку через набуття компетенцій щодо створення безпечних і здорових умов життя і діяльності для себе та оточення як складової здоров'язберезувальної компетентності.

За підсумками вивчення навчальної дисципліни “Безпека життєдіяльності” студент повинен *знати*: структуру життєдіяльності, взаємозв'язок та взаємозалежність людини й навколишнього середовища, проблеми життєдіяльності та шляхи їх вирішення; принципи життєдіяльності людини на засадах здорового способу життя; чинники, що руйнують здоров'я, і заходи, необхідні для їх усунення; джерела небезпеки: природні, техногенні, соціальні, політичні та комбіновані; анатомо-фізіологічні наслідки впливу шкідливих і вражаючих факторів на людину; заходи, спрямовані на забезпечення безпеки життєдіяльності при прояві небезпек різного походження; принципи захисту людей у надзвичайних ситуаціях; основи первинної профілактики порушень фізичного, психічного й соціального здоров'я.

За підсумками вивчення навчальної дисципліни “Безпека життєдіяльності” студент повинен *уміти*: забезпечувати особисте здоров'я, необхідний рівень індивідуальної безпеки та безпеки найближчого оточення; планувати власну життєдіяльність на засадах здорового способу життя; розробляти, виконувати і впроваджувати систему заходів, спрямованих на запобігання несприятливій дії біотичних чинників, збереження здоров'я людини та її гармонійний розвиток; приймати рішення про вжиття термінових заходів у разі виникнення екстремальних ситуацій задля забезпечення особистої безпеки та безпеки найближчого оточення; надавати невідкладну допомогу в загрозових для життя станах.

Навчальна дисципліна “Безпека життєдіяльності” поєднує сучасні уявлення про безпеку людини в постіндустріальному суспільстві, особисте здоров'я, його місце в житті сучасного вчителя, систему знань, умінь та навичок закономірностей формування і збереження власного здоров'я. Уведення цієї навчальної дисципліни в освітній процес пов'язане з необхідністю формування культури безпеки й ризик-орієнтованого мислення, при якому питання безпеки, захисту й збереження довкілля розглядаються

як найважливіші пріоритети в житті й діяльності; а здатність приймати рішення щодо безпеки в межах своїх повноважень – як найважливіший компонент професійної компетентності, та з сучасними дослідженнями феномена здоров'я, які обґрунтовують зростання цінності здоров'я як важливої складової людського капіталу і категорії якості життя.

Програма дисципліни “Вікова фізіологія (Фізіологічні основи здоров'язбережувальної педагогіки)” була розроблена на основі власних досліджень автора, досліджень із вікової фізіології та психофізіології, які багато років проводяться на кафедрі фізіології людини і тварин Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, з урахуванням рекомендацій із типової програми навчальної дисципліни “Вікова фізіологія”.

Мета навчання з навчальної дисципліни “Вікова фізіологія”: засвоїти закономірності й особливості розвитку та функціонування організму дитини на різних етапах онтогенезу як складової здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя. Навчальна дисципліна “Вікова фізіологія (Фізіологічні основи здоров'язбережувальної педагогіки)” спрямована на засвоєння питань щодо вікових анатомо-фізіологічних особливостей учнів, внутрішніх і зовнішніх чинників, які визначають фізичний і психічний розвиток школярів, формування навичок збереження здоров'я учнів і педагогів в умовах інтенсифікації навчально-виховного процесу, зменшення негативного впливу дидактогенних чинників на здоров'я.

За підсумками вивчення навчальної дисципліни “Вікова фізіологія” студент повинен *знати*: вікові особливості розвитку функціональних систем організму людини; гігієнічні вимоги до організації навчально-виховного процесу; особливості використання здоров'язбережувальних технологій навчання й виховання відповідно до віку школярів.

За підсумками вивчення навчальної дисципліни “Вікова фізіологія” студент повинен *уміти*: застосовувати знання з фізіології й гігієни дітей і підлітків у професійній діяльності; здійснювати диференційований підхід до навчання дітей різного віку, статі, стану здоров'я; оцінювати інноваційні технології навчання і виховання з позицій пріоритетності збереження здоров'я.

Навчальна дисципліна “Вікова фізіологія” продовжує формування здоров'язбережувальної компетентності студентів природничих факультетів і є важливим елементом підготовки майбутніх учителів до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності. Зміст дисципліни є підґрунтям у підготовці майбутнього вчителя до використання здоров'язбережувальних технологій і здоров'язбережувальної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі.

Стан здоров'я є одним із вирішальних чинників формування особистості молодої людини, оскільки визначає вибір і майбутні досягнення у сфері професійної діяльності, можливість усебічного розвитку особистості, її соціального й особистісного ствердження. Внаслідок цього майбутні вчителі повинні мати уявлення щодо всіх чинників, які можуть впливати на здоров'я дитини.

ни, на шляхи, що сприяють благополуччю та здоров'ю в умовах системи освіти, та ті аспекти професійної підготовки, які зроблять педагогічну діяльність здоров'язбережувальною. Навчання з дисципліни "Охорона здоров'я дітей і підлітків" забезпечує підготовку студента до формування безпечного освітнього середовища, яке адекватне потребам дитини та відповідає її віковим, психофізіологічним і гендерним особливостям.

Метою навчальної дисципліни "Охорона здоров'я дітей і підлітків" є теоретична і практична підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін до формування здоров'язбережувального освітнього середовища, забезпечення гармонійного розвитку учнів і зміцнення їх здоров'я, для активного й цілеспрямованого впливу на зростання і розвиток дітей, підвищення працездатності й адаптаційних можливостей школярів.

Навчальна дисципліна "Охорона здоров'я дітей і підлітків" пропонує майбутньому вчителю науково обґрунтовані рекомендації щодо здоров'язбережувальної організації навчально-виховного процесу, харчування, режиму дня і відпочинку дітей, які навчаються в загальноосвітніх навчальних закладах. Гігієнічні нормативи й вимоги спрямовані на охорону та зміцнення здоров'я учнів і вчителів, їх знання дає змогу забезпечити гармонійний розвиток і вдосконалення функціональних можливостей організму дітей і підлітків.

За підсумками вивчення навчальної дисципліни "Охорона здоров'я дітей і підлітків" студент повинен *знати*: принципи, засоби, методи й форми охорони здоров'я дітей і підлітків в умовах загальноосвітнього навчального закладу; гігієнічні вимоги до організації навчально-виховного процесу; загальні принципи, засоби, методи та форми педагогічного супроводу первинної профілактики соціально небезпечних хвороб, наркоманії, алкоголізму, небажаної вагітності; особливості проведення навчальних і позакласних занять в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

За підсумками вивчення навчальної дисципліни "Охорона здоров'я дітей і підлітків" студент повинен *уміти*: використовувати й аналізувати нормативні документи щодо охорони здоров'я дітей і підлітків, стану навчально-виховного середовища; оцінювати відповідно до санітарно-гігієнічних норм і стандартів якість навчально-виховного середовища; планувати засоби, методи й форми проведення навчальних і позакласних занять із урахуванням гігієнічних вимог та норм; забезпечувати педагогічний супровід первинної профілактики соціально небезпечних хвороб та аддиктивної поведінки в умовах класної та позакласної навчально-виховної діяльності; постійно оновлювати знання з питань санітарно-гігієнічних вимог до організації навчально-виховного процесу, устаткування шкільної будівлі, навчального обладнання, формування здоров'язбережувального середовища; вітчизняного та зарубіжного досвіду охорони здоров'я школярів в умовах навчання; забезпечити збереження і зміцнення власного здоров'я в умовах майбутньої професійної діяльності; володіти прийомами створення позитивної атмосфери ("ситуації успіху") згідно з віковими особливостями учнів.

Дисципліна “Валеологія” інтегрує набуті знання щодо здоров’я із природничих та соціальних наук і спрямована на опанування різноманітних питань щодо здоров’язбережувальної діяльності в умовах освіти, використання здоров’язбережувальних технологій, формування здоров’язбережувального середовища, збереження власного здоров’я в умовах професійної діяльності.

Метою навчальної дисципліни “Валеологія” є теоретична та практична підготовка студентів до здоров’язбережувальної діяльності та використання здоров’язбережувальних технологій у професійної діяльності.

Навчальна дисципліна розв’язує такі основні завдання: забезпечити всебічну підготовку майбутнього вчителя з теоретичних і практичних питань валеології як системи знань, що сприяють збереженню, зміцненню та формуванню здоров’я; сформувати технологічну складову майбутньої здоров’язбережувальної діяльності; вдосконалити навички самоосвіти та саморозвитку з питань здоров’язбереження та використання здоров’язбережувальних технологій.

За підсумками вивчення навчальної дисципліни “Валеологія” студент повинен *знати*: основні поняття, зміст, призначення дисципліни “Валеологія”; теоретичні та методичні питання стосовно здоров’язбережувальної діяльності і використання здоров’язбережувальних технологій у загальноосвітньому навчальному закладі; науково-методологічну та практичну основу навчання основам здоров’я та валеології, принципи, форми, методи й засоби практичної здоров’язбережувальної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі.

За підсумками вивчення навчальної дисципліни “Валеологія” студент повинен *уміти*: забезпечити необхідний рівень компетенції майбутніх учнів із питань культури здоров’я, профілактики аддикцій та соціально небезпечних інфекцій, правової бази здорового способу життя з використанням сучасних технологій діагностики, аналізу ситуації та адекватних методів навчання в загальноосвітньому навчальному закладі; усвідомлювати весь комплекс робіт, спрямованих на формування, зміцнення і збереження індивідуального здоров’я; забезпечувати ефективний процес навчання та виховання, використовуючи здоров’язбережувальні технології; використовувати комплекс умінь (організаційних, комунікативних, діагностичних, консультативних), які забезпечать ефективний педагогічний супровід первинної профілактики аддикцій, соціально небезпечних хвороб, формування здорового способу життя; обирати прийоми ефективного засвоєння програмного матеріалу згідно з принципами здоров’язбережувальної педагогіки відповідно до змісту конкретного уроку, рівня навчальних можливостей учнів, з урахуванням індивідуальних, вікових, психофізіологічних особливостей тих, хто навчається; здійснювати професійне самовиховання та самоосвіту з метою удосконалення власної здоров’язбережувальної діяльності й використання здоров’язбережувальних технологій у постійно змінюваній педагогічній дійсності; удосконалювати власну комунікативну куль-

туру, особливо формувати сприятливу емоційну атмосферу під час навчання, і будувати стосунки з учнями як суб'єкт-суб'єктну взаємодію з метою забезпечення соціально-психологічного здоров'я всіх суб'єктів навчально-виховного процесу; використовувати методи запобігання професійним захворюванням, типовим для вчителів, зберігати та зміцнювати професійне здоров'я; консультувати різні цільові групи з питань охорони фізичного, репродуктивного і психічного здоров'я, особливо з проблем здорового харчування, профілактики небажаної вагітності, наркоманії, алкоголізму, паління тютюну, ВІЛ/СНІД, ІПСШ.

Навчальна дисципліна "Методика викладання основ здоров'я в загальноосвітньому навчальному закладі" є складовою підготовки майбутнього вчителя біології і спрямована на розв'язання низки питань щодо викладання шкільного курсу "Основи здоров'я" та використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності.

Метою навчальної дисципліни "Методика викладання основ здоров'я в загальноосвітньому навчальному закладі" є теоретична та практична підготовка майбутніх учителів біології до викладання предмету "Основи здоров'я" як складової професійної здоров'язбережувальної діяльності.

За підсумками вивчення навчальної дисципліни "Методика викладання основ здоров'я в загальноосвітньому навчальному закладі" студент повинен *знати*: цілі та зміст предмету "Основи здоров'я"; форми й методи, які забезпечують якісне навчання з предметів здоров'язбережувальної спрямованості; принципи здоров'язбережувальної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі.

Випускник природничого факультету повинен *уміти*: вибирати оптимальні форми, методи, прийоми та засоби навчання відповідно до певних технологічних моделей; забезпечувати ефективний процес навчання та виховання, використовуючи здоров'язбережувальні технології; проводити дослідження з метою перевірки ефективності окремих педагогічних технологій; прогнозувати майбутні впливи на особистість дитини з метою створення оптимальної моделі уроку; обирати прийоми ефективного засвоєння програмного матеріалу методично правильно, відповідно до змісту конкретного уроку, рівня навчальних можливостей учнів з метою всебічного впливу на їх особистість на основі відомих у дидактиці методів навчання; розвивати й підтримувати власні мотиви самоактуалізації у сфері професійної діяльності; здійснювати професійне самовиховання та самоосвіту з метою професійного зростання в постійно змінюваній педагогічній дійсності; вдосконалювати власну комунікативну культуру й будувати відносини з учнями як суб'єкт-суб'єктну взаємодію з метою забезпечення творчого розвитку суб'єктів навчально-виховного процесу; управляти власним голосом з метою запобігання професійним захворюванням, типовим для вчителів, на засадах використання знань з анатомії та фізіології голосового апарату тощо.

Багаторічний практичний досвід навчання студентів природничого факультету, аналіз результатів формувального експерименту підтверджують ефективність запропонованих принципів відбору змісту підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до здоров'язбережувальної діяльності.

Висновки. Таким чином, відповідно до Державного стандарту напряму 0401 “Природничі науки” розроблено доповнення до навчального плану підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін, спрямоване на формування готовності до здоров'язбережувальної діяльності. У формуванні змісту здоров'язбережувальної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін загальним критерієм при розробці змісту слугувало не кількість включених умінь, а їх інтегрованість і адекватність соціально і професійно зумовленим функціям майбутніх учителів природничих дисциплін. Відповідно до запропонованих підходів розроблено та доповнено навчальні програми дисциплін “Культура здоров'я”, “Безпека життєдіяльності”, “Вікова фізіологія”, “Охорона здоров'я дітей та підлітків”, “Валеологія”, “Методика викладання основ здоров'я у загальноосвітньому навчальному закладі”, які забезпечують цілеспрямовану підготовку студентів природничих факультетів до здоров'язбережувальної діяльності.

Список використаної літератури

1. Бобрицька В. І. Теоретичні і методичні основи формування здорового способу життя у майбутніх учителів у процесі вивчення природничих наук : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / В. І. Бобрицька. – Київ, 2006. – 462 с.
2. Гоч В. П. Логика построения учебного курса “Современные технологии здоровья” / В. П. Гоч, С. В. Белов, Ю. М. Скоморовский и др. ; за ред. М. С. Гончаренко // Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку : матер. IV Межд. конф. – Харків, 2006. – Т. 1. – С. 49–54.
3. Довбыш В. И. Оздоровление студентов нетрадиционными методами / В. И. Довбыш, О. Е. Габелкова, А. А. Курилов // Физическое воспитание студентов творческих специальностей : сб. науч. тр. под ред. проф. С. С. Ермакова. – 2008. – № 2. – С. 123–128.
4. Єфімова В. М. Підготовка майбутніх учителів природничих дисциплін до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності: теорія та методика : монографія / В. М. Єфімова. – Сімферополь : Сонат, 2011. – 442 с.
5. Єфімова В. М. Здоров'язбережний напрям модернізації професійної підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін / В. М. Єфімова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – 2013. – Вип. 33 (86). – С. 167–174.
6. Загальнодержавна програма “Здоров'я–2020: український вимір” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49269.
7. Ильина И. В. Становление валеологической культуры личности в процессе высшего профессионального образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Ильина Ирина Виталиевна. – Орел, 2000. – 221 с.
8. Плахтій П. Д. Система підготовки студентів природничого факультету до здорового способу життя та викладання основ здоров'я в загальноосвітніх навчальних закладах України (з досвіду роботи) / П. Д. Плахтій, В. І. Шахненко // Вісник Харківського національного університету. Серія: Валеологія: сучасність і майбутнє. – 2009. – Вип. 6. – С. 119–122.

9. Шахненко В. І. Програма “Здоровий спосіб життя” / В. І. Шахненко // Управління освітою. – 2004. – № 8. – С. 5–8.
10. Tuning educational structures [Electronic resource]. – Mode of access: <http://tuning.unideusto.org/tuningeu>.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2014.

Ефимова В. М. Содержание подготовки будущих учителей естественнонаучных дисциплин к здоровьесберегающей деятельности

В статье проанализированы теоретические и практические вопросы отбора содержания здоровьесберегающего компонента подготовки студентов естественнонаучных факультетов, опыт реализации в Таврийском национальном университете им. В. И. Вернадского.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущие учителя естественнонаучных дисциплин, здоровьесберегающая деятельность, здоровьесберегающие технологии.

Yefimova V. Content of Training Future Science Teachers for Health Protecting Activities

The article analyses theoretical and practical issues of health protecting component content selection for future Science teachers training. The content of the disciplines aimed at students' professional training was formed in accordance with resource approach (by means of actualizing health protecting potential of traditional disciplines in training future Biology and Chemistry teachers); competence-based approach (paying particular attention to developing practical skills of health protecting activities, the formation of value attitude to health and safety); principles of synergetics (using problem based themes as attractors of nonlinear system of students' professional socialization in the content of the disciplines); and principles of advanced training (giving priority to the use of interactive technology, modern means of information search and analysis; technology of critical analysis with texts about health orientation; optimization of the total work load; consistency of the content, forms and methods of education to the age characteristics of students).

The effectiveness of the proposed principles of content selection for future Science teachers training has been verified by many years of practical experience in teaching students, and the analysis of the results of the formative experiment.

Key words: professional training, future Science teachers, health protecting activities, health protecting technologies.